

בשורה התחונה

שו"ת משיבט עברי מעשי לחיי היום יום

דברים שתמיד רצית לדעת ולא הייתה לך הזדמנות לשאול

שבת פרשת בראשית תשפ"א

כדי להמחיש את העניין ניתן דוגמא חיה לאותה 'ריבית

פיגורים':

ראובן רשם צייק לזכות שמעון בסך 50,000 ₪, עבור רהיטים שהוא קנה ממנו. מיד לאחר אספקת הרהיטים לראובן, שמעון ניגש להפקיד את הצייק הנ"ל בבנק, אולם למורת רוחו הבנק מחזיר לשמעון את הצייק בסיבת "היעדר כיסוי" - דהיינו אין מספיק כסף בחשבוננו של ראובן כדי לכסות את הסכום אותו הוא רשם בצייק עבור שמעון. שמעון מיד פותח כנגד ראובן תיק בהוצאה לפועל, תיק שכפי שכבר למדנו בעבר נקרא "בקשה לביצוע שטר". שמעון ממלא טופס פשוט ומצרף את הצייק שחזר, והתיק מיד נפתח ומתחיל "לרוץ" עד אותו יום בו ראובן ישלם את חובו לשמעון. כעת, נניח שראובן מאוד רוצה לפרוע את חובו לשמעון אבל הוא נקלע לקשיים כלכליים בלתי צפויים, ובלית ברירה הוא אינו יכול לשלם לשמעון את החוב. תודה לאל לאחר 5 חודשים מצליח ראובן לגייס את סכום הכסף אותו הוא חב לשמעון (בסך 50,000 ₪), והוא מיד רץ להוצאה לפועל ומפקיד בקופה 50,000 ש"ח. ברוך השם, אבל מה לעשות שהחוב של ראובן לשמעון אחרי 5 חודשים כבר לא יהיה 50,000 ₪, אלא יעמוד על סך של 51,500 ₪ - דהיינו 1,500 ₪ יותר מהקרן, בגין אותו רכיב שנקרא 'ריבית פיגורים' שאותה מקפידה מערכת הוצאה לפועל לגבות מהחייב.

כעת השאלה המתבקשת הינה: מהי עמדת ההלכה לגבי

'ריבית הפיגורים' הנ"ל - האם יש בכלל מקום בהלכה

איך חוזרים נכון לשגרה?

שלום חברים נכבדים,

עברו וחלפו להם הימים הנוראים וימי חג הסוכות הקדושים. בנוגע לקושי הנפשי שכרוך בחזרה לשגרת החול אין יותר מדי מה לעשות, אבל עם לימוד ההלכה וידיעת התורה הקדושה - במיוחד דיני ממונות - "היום קצר והמלאכה מרובה" (אבות, ב, טו).

אחת הנקודות הרלוונטיות ביותר עליה התחלנו לדבר לפני חג הסוכות, הייתה בעיית 'התשלומים היתרים' אותם גובה מערכת ההוצאה לפועל מאותו 'חייב' מעבר לקרן החוב אותה הוא חב לבעל חובו ('הזוכה'), תשלומים שלרוב אין להם כל יסוד ושחר לפי ההלכה היהודית, ולכן הם בגדר גזל גמור מדאורייתא עבור מי שנוטל אותם מהחייב (המושגים 'חייב' ו'זוכה' נתפרשו במאמר הקודם, על כל פנים נחזור ונזכיר ש 'חייב' הוא אותו אחד שחב כסף לפלוני ופלוני פתח כנגדו תיק הוצאה לפועל בגין אי תשלום אותו החוב, ואילו 'הזוכה' הוא אותו פלוני שפתח את תיק ההוצאה לפועל האמור כנגד 'החייב'. עוד נזכיר שהוצל"פ אלו ראשי תיבות של 'הוצאה לפועל').

היום נתמקד בתופעה שכיחה מאוד בהוצל"פ שנקראת 'חיוב בריבית פיגורים'. בהקשר זה צריך להבין שבכל יום ויום שעובר ואותו 'חייב' שנפתח כנגדו תיק הוצאה לפועל "מפגר" בתשלום החוב המוטל עליו מכל סיבה שהיא (שימו לב, 'מכל סיבה שהיא' אפילו שבאמת כרגע אין ביכולתו לשלם את אותו החוב), נצברת לחובתו ריבית (שנקראת כמובן 'ריבית פיגורים'), שהולכת ומתווספת לקרן החוב, הולכת וטופחת, והאפשרות היחידה של החייב לעצור את הצטברות הריבית הזו לחובתו היא אך ורק לשלם את החוב שנצבר לחובתו עד יום התשלום בפועל, דהיינו קרן החוב בתוספת ריבית הפיגורים שנצברה לחובתו עד ליום התשלום.

החוב, ולכן אותה 'ריבית פיגורים' תהיה אסורה בתכלית האיסור.

כאן כדאי לשים לב לנקודה חשובה ואולי אף כואבת-

גם אם אותו חייב מאוד רוצה לשלם את חובו אבל נקלע למצוקה כלכלית **באונס גמור ושלא באשמתו** (למשל, פוטר מעבודתו ואין לו מקור הכנסה במשך כמה חודשים), אמנם במקרה כזה ההוצאה לפועל בדרי"כ תפרוס לחייב את החוב לתשלום חודשי קבוע בו הוא יוכל לעמוד לפי מצבו הכלכלי, אבל- וכאן האבל הגדול- עדיין במסגרת ההחזרים לאותו חוב שנפרס לתשלומים כאמור, תוסיף מערכת ההוצאה לפועל לחובת החייב את רכיב 'ריבית הפיגורים', וריבית זו תתווסף לאותו 'חוב פרוס'. **ולכן, גם באופן של אותה פריסת תשלומים כנ"ל, עדיין לא נמלטנו מאותו איסור ריבית החמור.**

אשר על כן, נחזור ונמליץ לכל מי שיראת השם נוגעת לליבו, שבטרם הוא גובה 'תשלומים נוספים' ממי שחייב לו כסף- גם אם זה בשם מערכת ההוצאה לפועל או כל גוף רשמי אחר- כדאי לו להתייעץ עם דיין, מורה הוראה או טוען רבני הבקיא בהלכה בעזרת ה' כדי לדעת את האסור ואת המותר.

המאמר אינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי פרטני. בכל שאלה מעשית יש לפנות לדיין או לעו"ד הבקיא בתחום ואין להסתמך בשום צורה על האמור.

אהוד נתן מור- עו"ד, טוען רבני ומגשר מתמחה בדיני משפחה וירושה

לקבלת המאמר במייל ניתן לשלוח הודעה

לכתובת office@law-mor.com

ייעוץ ראשוני לקוראי העלון

היהודית ליתוספת תשלום' בגין איחור בהחזר חוב, או שמא מדובר בריבית אסורה וכל הנוטל ריבית זו מהחייב עובר באיסור גזל ובאיסור ריבית מדאורייתא?

תשובה:

ראשית, צריך לציין כי אם נגרמו לנושה (אותו 'זוכה' בהוצאה לפועל ש'החייב' חב לו ממון), הפסדים כתוצאה מאי תשלום החוב בזמנו, ישנם מקרים בהם יהיה מותר לו לגבות **תשלום עבור הפסדיו- והדגש הוא על המילים 'עבור הפסדיו בלבד'**, ולכן אם מדובר ב'ריבית פיגורים' שבאה להעניש את החייב על האיחור בתשלום החוב (ולא באה לשפות את הנושה על הפסדים כאמור), אין לה שום מקום לפי דין תורה.

אולם, יתכן שאפשר להתייחס אל ה'ריבית פיגורים' הנ"ל כאל **'קנס'** המוטל על החייב על כך שלא שילם את חובו בזמנו, וכשמדובר ב'קנס' יש כבר מקום לפי התורה לגבות אותו מהחייב (מיד נראה מדוע). ובאמת ישן לא מעט קרנות גמ"ח (קרנות של חסד שמלוות לאנשים כסף לפי ההלכה ובהתאם לכללי התורה), שנהגו להטיל **קנסות** על הלווה שאיחר לשלם את חובו, ושיעור הקנס היה גדל ככל שהאיחור היה גדול יותר. **הגאון הגדול הרב זלמן שלמה אויערבך זצ"ל** (בספרו 'מנחת שלמה', חלק ב', סימן סח, אות י'), הצדיק נוהג זה, וסבר **שאין כאן ריבית אסורה**, מכיוון שלאחר שעבר זמן הפירעון של החוב, המעות נחשבות כגזולות אצל הלווה, והגמ"ח בסך הכל גובה תשלום (נוסף על הקרן), לפי גודל העוולה שנעשתה לו באי החזרת המעות בזמן. על זו הדרך, ככל שעובר זמן רב יותר בו מפגר הלווה בתשלום החוב לגמ"ח, כך העוולה גדולה יותר ולכן גם התשלום לגמ"ח בגין העוולה הזו יהיה גדול יותר.

לפי שיטה זו של הרב אויערבך זצ"ל, ניתן להגיד כי כשאדם מסרב לבצע פסק דין של בית דין או בית משפט ובגין כך נפתח כנגדו תיק הוצל"פ, יש כאן עוולה המצדיקה הטלת **קנס** בדמות של 'ריבית פיגורים' ולכן הדבר יהיה אולי מותר, **אולם מאידך**, נראה שכוונת המחוקק הישראלי בהטלת 'ריבית פיגורים' לא היתה להטיל קנס אלא **לפצות** את הנושה בגין האיחור בתשלום